

Mejeriet

RØDDING MEJERIS HISTORIE

Ved hjælp af protokoller m.v. har Jens Peter Giversen i 2009 gengivet en del mejeriets historie.

Andelsbevægelsen opstod i Danmark i 1851 med oprettelsen af den første kreditforening, og det var også på det tidspunkt, man kunne se de første famlende forsøg på at danne brugsforeninger, men det var først i 1866, i Thisted, den første levedygtige brugsforening opstod. Fra det år regner man den danske andelsbevægelses fødsel. Dens udvikling indenfor landbrugsområdet tog fart på grund af de økonomiske forhold omkring 1880, og det er dér, tanken om andelsslagterier og -mejerier fødes, og det første andelsmejeri står klar i Hjedding i 1882.

Men det var langt fra alle landmænd, der mente, det var en god idé med sådan et fælles mejeri. Der var i begyndelsen megen modstand. – Det var galmandsværk! Men som tiden og snakken gik, fik tanken stadig større opbakning.

Før den tid havde flere herregårde rundt i landet deres eget mejeri – og der var nok også nogle steder, naboer med mindre besætninger, som kom dér med deres mælk – men der var langt imellem disse små mejerier.

Tanken om et andelsmejeri i Rødding var første gang oppe i efteråret 1886. Da skrev Jens Peter Møller, Løvel en artikel i Viborg Stifts Folkeblad, hvor han slog til lyd for oprettelse af et mejeri nord for Viborg.

Det bevirkede, at sagen blev drøftet ved mange møder og sammenkomster.

Der blev indbudt til et offentligt møde i Løvel, hvor også Skals var indbudt, og hvor mejeribruget blev drøftet, og med forslag om at bygge et mejeri ved Bjergnæse, vest for Havris. – Men Skals sagde nej. Efter dette møde var det straks afgjort, at det nye mejeri skulle ligge i udkanten af Rødding.

Tegningslister er antageligt straks kommet i gang, og den 13. april 1887 afholdtes konstituerende generalforsamling.

Men der var ikke nogen Bank, der turde sætte de nødvendige 1200 kr. i sådan et projekt, så pengene blev lånt af en købmand Hjardemål og skulle afdrages med 75 kr. om året.

Den 25. juli 1887 var mejeriet og staldbygningen færdig til brug, og den 29. juli kom mejeriet i gang. Der var da 120 leverandører med i alt 700 køer.

I 1901 blev det første lurmærkede smør fra Rødding eksporteret til England.

I 1902 flyttede 27 af leverandørerne fra Foulum til Ørum mejeri.

I 1912 blev der bygget mejeri i Vammen.

I 1915 kom leverandørerne fra Nr.Vinge med i Onsild, og

I 1930 blev Løvel mejeri bygget.

I 1911 var der blevet foretaget en betydelig udvidelse af Rødding mejeri, og der var på det tidspunkt 352 andelshavere.

I efteråret 1887 blev der indrettet lager på mejeriets loft, hvorfra der blev solgt kraftfoder til andelshaverne.

Derimod blev et forslag om at opstille en kageknuser på loftet, og som skulle drives af dampkraften, forkastet, selv om forslaget indeholdt en bestemmelse om, at aftagerne skulle betale omkostningerne.

Den 12. juli 1912 fejrede Rødding Andelsmejeri sit 25 – års jubilæum ved en fest i et stort telt i Sødal skov. Baron Petersdorff, som ejede skoven på det tidspunkt, udtalte ved den lejlighed bl. a. håbet om, at 50 – års jubilæet til sin tid kunne fejres på den samme plads under de gamle bøge.

Det blev det, den 29. juli 1937, og da var der 2 store telte med plads til 3 – 400 mennesker – men da deltog Petersdorff ikke. Han var død i 1919.

I 1915 opsagde Viborg Andelsmejeri med 8 dages varsel sin aftale med 12 af sine mælkehandlere. 5 af dem spurgte, om de i stedet kunne købe deres mælkeprodukter i Rødding. I første omgang var svaret nej, men de kom igen, og så blev der lavet en overenskomst. Allerede dengang var der mælkekontrol, og Viborg Mejeri havde alle køer under dyrlægetilsyn, men Rødding Mejeri slap med at have 70 køer under kontrol.

Sundhedskommissionen i Viborg forlangte i 1928, at i fremtiden skulle alle køer, der producerede mælk til Viborg, under kontrol. Det ville koste 10.000 kr. om året, og så kunne det ikke betale sig at levere mælk til Viborg.

Den 29. juli 1927 blev der afholdt fest i anledning af mejeriets 40 – års jubilæum.

Da Løvel mejeri startede i 1930, fulgte 62 leverandører med.

Der har været megen stabilitet over ledelsen i Rødding mejeri.

Den første formand var Jens Vesterby, Løvel. Han trak sig dog efter 2 år og blev afløst af Jens Peter Møller, også fra Løvel. Han blev til gengæld på posten i 25 år, og det gjorde hans efterfølger, Peter Andersen i Batum også. Han blev efterfulgt af Otto Pedersen, Mejlgård i Kokholm, som var formand i 20 år. Derefter var det frem til mejeriets ophør i 1977 Henry Samuelson i Batum, Ejner Kallestrup, Vrå og Søren Møller, Rødding.

Theodor Hansen var undermejerist, da bestyrer Anders Thomsen døde i 1900, og blev hans efterfølger indtil 1945, da Henning Haugård, som blev den sidste, tog over.

I 1943 blev der installeret en kartoffelkoger. Den stod lige ved siden af Meldgårdsvej – og meget lavt i forhold til vejen, og det var meget praktisk, for kartoflerne skulle jo fyldes i med håndkraft. Til gengæld stod den på meget høje ben, så når kartoflerne var fyldt i, lod man den tomme vogn stå nede under kogerens og kørte hjem efter et nyt læs. Den tid, det tog, svarede nogenlunde til, at kartoflerne var kogt, når man kom derned igen, og så lukkede man de kogte kartofler ud i den tomme vogn og fyldte kogerens igen. – Så hjem og læsse af og læsse på igen.

– Man kunne godt falde i søvn om aftenen efter sådan en dag !!

Der var i mange år fyret med kul, men i 1940`erne blev der også brugt tørv, og efter krigen viste Hedeselskabets undersøgelser af Holger Nymanns mose, at der var basis for at grave 3 – 400 tons tørv. Efterfølgende blev der med Karl Lund, Thorsager lavet kontrakt om levering af 1.200.000 tørv fra mosen.

Bestyrerboligen blev opført i 1945, og samme år blev Henning Haugård ansat, – udvalgt blandt 228 ansøgere!

I 1954 fik mejeriet lov til at fyre med olie, og i 1956 blev der lagt en ledning ind til bestyrerboligen, og samme år blev der opført garage. I efteråret 1959 fik bestyrerboligen sit eget oliefyr.

I begyndelsen af 1970`erne begyndte tanker – og også snak – om mejeriets fremtid, og på bestyrelsesmødet i nov. 1976 var den første gang på dagsordenen.

Det skete flere gange – både indenfor i bestyrelsen og blandt leverandørerne. Der blev i løbet af et år afholdt 10 bestyrelsesmøder og 2 generalforsamlinger – uden at en nedlæggelse eller sammenlægning kunne vedtages.

Men i marts 1977 skete der en afgørende ting: Kedlen sprang ! Så var situationen pludselig en anden. Med udsigt til en investering i en ny kedel til ca. 100.000 kr. + 2 nye mælketanke, som var bestilt, men endnu ikke leveret, blev mejeriets likvidering hurtigt vedtaget, og leverandørerne delte sig til Ørum, Randers / Viborg og Mejeriselskabet Danmark.

En epoke på 90 år var slut.

Rødning Mejeri afholdt sin afsluttende generalforsamling den 17. maj 1978.

FRA RØDDING MEJERIS REGNSKABSBOG 1893 **– 98**

Jens Peter Giversens bemærkninger til regnskabet

Bogen er ført med en sirlig håndskrift og kontéret meget detaljeret. Det første, der springer i øjnene, når man i 2008 læser det, er naturligvis beløbsstørrelserne, men de små tal skal jo sammenholdes med kronens købekraft. Ved at gå regnskabssiderne igennem kan man få et lille indtryk af mejeriets drift i de første år. Det fremgår også af regnskabet, at mejeriet allerede dengang havde afsætningskanaler langt omkring, f. eks. til Århus, Horsens og Esbjerg. – Og måske skulle toget eller lastbilen på vej hjem fra Esbjerg omkring brunkulslejerne og have læs med hjem.

Kullene kunne åbenbart også købes af leverandørerne, men her er det ikke store mængder, der er tale om, og heller ikke mange aftagere. I det hele taget var det i høj grad transportomkostningerne, der tyngede på budgettet dengang.

Blandt de største aftagere af smør nævnes Konsul Madsen, John Matthiasen og Vilhelm Maegaard. Derudover nævnes som fast aftager også Viborg Sygehus, ligesom også leverandørerne naturligvis var det.

Som det også fremgår, var samfundet allerede ved at blive overvåget og kontrolleret,

om end det var i en meget mindre målestok. Der er nogle gange udgået Kontrolgebyr til Kongelig Vejer, og mange gange betalt for vægt- / vejeattest, ligesom også Landbohøjskolen og Forsøgslaboratoriet figurerer på regnskabet.

Det ser ud til, at leverandørerne dengang skulle leje transportspandene af mejeriet, lige såvel som mejerierne lejede af hinanden.

Indgangsvinkelen for aftalen med mælkekusken var måske, at mejeriet skulle bekoste vognen ; der er i hvert fald talrige eksempler i regnskabet på, at en mælkekusk har fået en ekstra betaling for selv at lægge vogn til.

Som en sidebemærkning kan nævnes, at leverandørerne i stor udstrækning brugte mælkekusken som bud, på den måde, at han fik en bestillingssedel med, som han leverede ind i brugsen eller til købmanden, som så pakkede varerne, medens kusken var på mejeriet, – og så holdt han lige ind igen på vejen hjem!

For at blive leverandør skulle man indbetale, eller i hvert fald forpligte sig til et indskud, som var afhængig af besætningens størrelse. I nogle tilfælde fremgår det, at der er indgået renter fra en leverandør, som ikke har indbetalt dette indskud.

Hvordan situationen havde været før, vides ikke, men i 1895 refereres der i protokollen, at ifølge Beslutning på Foraarsgeneralforsamlingen overtages Osteapparaterne af Mejeriet: 669.60 Kr.

Hvorvidt der har været kontroverser, kan ikke ses nogen steder, men i 1897 figurerer der en udgift på 2.00 kr. til et vitterlighedsvidne.

Samme år er der udlagt 11.23 kr. til en studeplads ved en udstilling, og året efter har man deltaget på en smørudstilling i Horsens.

Thue Ottesen, som på de seneste blade figurerer på lønningslisten, blev nogle få år derefter kusk på Sødal, og senere havde hans enke posthuset i Rødding.

RØDDING ANDELSMEJERIS HISTORIE

Peder Andersen

Hvorfor blev det danske landbrug pludselig interesseret i mejeribruget? Jo, fordi: Tiden før 1870 var det danske landbrugs største indtægter kornsalg. Jeg kan huske, at de ældre talte om, at rugen sommetider, såfremt det blev en sen høst, kunne brødrugen stige til 30 kr. for 200 pund = 100 kg. Det var en stor pris efter den tids forhold, men eftersom jernbanen kom længere og længere ind på den amerikanske prærie og kunne føre kornet til havnebyerne, og eftersom dampskibene blev flere og større, som kunne føre kornet over havene til Europa som oversvømmedes af billigt korn. Jeg kan huske, at majs kun kostede 5-6 ører pr. kg. og de andre sorter korn i forhold dertil – samtidigt indførtes der billigt byg og rug fra det indre Rusland. Det var jo en katastrofe for et lille land som Danmark, der var vant til høje kornpriser. Samtidig med det billigere korn blev der større efterspørgsel efter dyriske produkter: Flæsk, smør, kød og æg. Det var jo det som fik vore fædre til at tænke på mejerierne. Det første mejeri blev oprettet i Hjedding i året 1882. Før den tid var Herregårdssmørret det fineste og bedste, fordi de kunne kærne smør hver dag eller hver anden dag. De hjem, som kun havde 2-3 køer, skulle jo samle fløden i flere dage for at få en kærning, og opbevaringen af fløden var ikke første klasses. Den stod på hylde under et

utæt bræddeloft, hvor støv og smuds kunne dale ned i fløden. Resultatet: Uensartet og dårligt smør.

Som sagt, det første mejeri blev oprettet 1882, og så begyndte mejerierne at komme frem. I 1887 er der mange mejerier omkring Viborg, som bliver opført og blandt dem er Rødding Andelsmejeri. I efteråret 1886 skrev Jens Peter Møller, Løvel en artikel i Viborg Stifts Folkeblad, hvor han slog til lyd for oprettelse af et mejeri nord for Viborg. Og det førte til, at sagen blev drøftet ved møder og sammenkomster. Det blev indbudt til et offentligt møde i Løvel, hvor Skals var indbudt og hvor mejeribruget blev drøftet med forslag om at bygge et mejeri ved Bjergnæse ved Løgstørvejen vest for Havris, der var rigeligt med vand, og der kunne Skals-egnen være med. Dertil sagde Skalsboerne: Nej, vi vil selv have et mejeri, og det skal ligge i Skals By. Efter dette møde var det straks afgjort, at pladsen for det nye mejeri var i udkanten af Rødding By med mælken fra de nærliggende byer. Tegningslister er antagelig straks kommet i gang og

Den gamle forhandlingsprotokol fortæller:

Den 13. april 1887 afholdtes der konstituerende Generalforsamling, hvor den første bestyrelse valgtes.

Følgende valgtes:

Gdr. Jens Jørgensen Nymann, Vammen, Jørgen Eriksen Bach, Vammen, gdr. Chr. Jørgensen, Formyre, gdr. Jens Chr. Jensen, Foulum, gdr. Laurits Chr. Jakobsen, Ingstrup, gdr. Søren Andersen, Batum, husmand Lars Nielsen, Rødding, prop. H. Bay, Løvel og gdr. Jens Pedersen Vesterby, Løvel som valgtes til formand.

Den nødvendige kapital kunne ikke lånes i bankerne i Viborg, men låntes af en købmand Hjørdemaal i Viborg. Det første bestyrelsesmøde afholdtes den 1. maj 1887.

Det vedtages at købe mursten fra Kokholm, Pederstrup og Sønderteglgaard samt antage murermester Anton P. Jespersen, Overlund. Tilbud på alt arbejdet ved opførelsen af mejeriet til 1200 kr.

Den 15. maj 1887 afholdtes bestyrelsesmøde..

Jens Vesterby og Søren Andersen bemyndiges til at købe mælkevogne. Jens Vesterby skal købe fliser. Smedearbejdet blev overdraget til Jakob Sundstrup.

Den 22. maj 1887 afholdtes bestyrelsesmøde. Mejerist Lauritsen fra Veirup fæstes for 1200 kr. + halvdelen af smørprisen over top + 5% af beløbet af osteproduktionen. Han skulle skaffe anbefaling fra Docent Fjord eller Niels Pedersen, Ladelund, og kunne afregne mælken efter fedtindhold, efter den af Docent Fjords anviste metode.

Lars Nielsen og Søren Andersen bemyndiges til at købe tagpap.

Den 1. juni 1887 afholdtes bestyrelsesmøde. Mælkekuskene blev antaget.

For Rødding og Batum samt Bjerringholm antoges Jens Kristensen Smed, Rødding for 10 ører pr. 100 pund. For Ingstrup antoges Erik Jørgensen, Ingstrup for 12 ører pr. 100 pund. Fra Kokholm antoges Anders Chr. Christensen, Ingstrup 11 $\frac{3}{4}$ øre pr. 100 pund. For Løvel antoges Erik Sundstrup, Rødding 11 $\frac{1}{2}$ øre pr. 100 pund. Fra Foulum antoges Niels Chr. Sørensen 13 ører pr. 100 pund. For Vammen antoges Johs. Chr. Jensen, Rødding 13 ører pr. 100 pund.

Den 15 juli 1887 afholdtes bestyrelsesmøde. Blandt flere ting, malerarbejde og at betale gdr. Christian Nielsen 6 kr. for anlagt kloakledning over hans ejendom.

Den 19. juli 1887. Modtaget tilbud af muremester Jespersen på staldbygningen 210 kr. Mejeriet leverer materialerne.

Den 25 juli 1887 er mejeriet med staldbygning færdig til brug.

De danske mejeribrug længe leve!! Hurra, hurra, hurra!!

Den 29 juli 1887 blev mejeriet første gang sat i gang og modtager 2987 pund mælk fra 120 andelshavere med 70 køer.

Den 3. august 1887 afholdtes bestyrelsesmøde. Det besluttedes, at bestyrelsesmedlemmerne fra Vammen, Jens Nymann og Jørgen Bach sørger for, at mælken fra Vammen bringes til og fra mejeriet indtil videre på grund af den antagne kusk Johs. Chr. Jensens forfald, på samme betingelser og for samme pris, som ovennævnte Johs. Chr. Jensen. Endvidere vedtog bestyrelsen den 3. august: Da det har vist sig som en nødvendighed, at mælken leveres leverandørerne tilbage samme dag, straks efter, at den er skummet, forpligter mælkekuskene sig til at køre mælken tilbage straks efter, at den er skummet, imod at få 15 ører pr. 100 pund.

Grunden til forandring i Vammen og Løvel ruten er ikke anført i forhandlingsprotokollen, men efter hvad jeg har hørt fortælle, så stod den skummede mælk fra Vammen og Løvel på mejeriets perron til dagen efter om morgenen, for at de to mælkekuske Johs. Chr. Jensen, Rødding og Erik Sundstrup, Rødding kunne tage den skummede mælk på mejeriets perron med til rutens leverandører og sødmælken tilbage til mejeriet, men det gik jo ikke – se ovenfor.

Den 25. august 1887 afholdtes bestyrelsesmøde med det formål at sammenkalde til en generalforsamling i anledning af Vinge Sogns beboere ønsker at blive interessenter. Leverandørerne må selv møde ved udbetalingerne eller også give fuldmagt til dem, de ønsker at lade deres penge afhente. Der må jo være sket en lille fejltagelse, men det fik ingen betydning. Vi må jo huske på, at det var noget nyt, at man hver måned kunne hente penge.

Den 4. oktober 1887 afholdtes generalforsamling. Beboerne i Vinge sogn blev optaget som interessenter imod, at de indmelder 90 køer.

Den 17. oktober 1887 afholdtes møde. Det vedtoges at approbere Købmand Hans Broge, Aarhus. Tilbud på kraftfoder. Lager på loftet over mejeriet. Herfra sælges kraftfoder til andelshaverne.

Den 13. januar 1888. Mejeribestyreren fæstedes for næste år. Lønnen 1800 kr. kontant.

Den 30 april 1889 afholdtes generalforsamling. Jens P. Vesterby trak sig tilbage, og i hans sted valgtes Jens P. Møller, Løvel til formand.

Forsalg fra Jens Kvorning, Vammen om, at mejeriet anskaffede en kageknuser -- forkastes.

Forsalg fra Anders Nielsen, Tapdrup om, at det kunne tillades, at en kageknuser opstiles på loftet og drives af dampkraften, når alle omkostninger betales af de, som lod den afbenytte -- forkastes.

Den 9. januar 1891 afholdtes generalforsamling. Det blev drøftet, at anskaffe en gruttekværn til opstilling på mejeriets loft.

Den 30. april 1892 rejste mejeribestyrer Lauridsen, og 1. maj 1892 tiltrådte mejeribestyrer Nielsen pladsen som bestyrer og fratrådte den 1. november 1893. Jeg kan huske, at Lauridsen købte en ejendom ude på Viborg Vestermark og boede der et par år. Nielsens hurtige afgang som mejeribestyrer står der ikke noget om i forhandlingsprotokollen, men Nielsen var meget interesseret i slagtning, og jeg kan huske, at folk talte om, nu er det da for galt, at mejeribestyreren slagter kreaturer inde i mejerilokalet. Om det var skyld i hans hurtige afgang som bestyrer, er der ikke noget om i protokollen, men det er meget muligt, for det burde jo heller ikke finde sted.

Den 9. april 1893 afholdt generalforsamling. På forslag af formanden Jens P. Møller, vedtages det, at bestyrelsen af sin midte vælger en kasserer. Efter generalforsamlingen genvalgtes Jens P. Møller til formand og Jens Chr. Jensen, Foulum til kasserer.

Den 1. november 1893 tiltrådte Anders Thomsen pladsen som bestyrer, hvilket han bestred indtil sin død den 2/9-1900. Thomsen var en meget dygtig og fuldt uddannet mejerist, men helbredet var desværre ikke så godt. Han døde i en ung alder.

Den daværende undermejerist Theodor Hansen født på Sjælland var en fuld uddannet mejerist, har været på mejeriskole, styrede mejeriet indtil den 1. november 1900. Bestyrelsen antog ham som mejeribestyrer, en stilling som han beklædte indtil han trådte tilbage den 1. november 1945.

Den 24. oktober afholdtes generalforsamling. Jeg kan huske, at der var en § 8 i mejeriets første lov som sagde, at såfremt køerne fik turnips skulle de have 4 pund rapskager til hver skp. turnips de blev fodret med. Det var forbudt at fodre med kålrabi. Denne paragraf er ikke indført i forhandlingsprotokollen, men jeg husker og kender den, men i protokollen står der, i loven forlanges, at der skulle bruges rapskager, når køerne fik roer. På grund af, at prisen på rapskager holdes, fordi interessenterne skal bruge denne kage, vedtages det, at den må udgå af

foderblandingen.

I året 1902 udtrådte 27 interessenter fra Foulum af mejeriet og gik til Ørum mejeri. Bedre og kortere vej.

Den 30. januar 1903 blev der ved generalforsamlingen omtalt, at der tænkes på en mælkebedømmelsesforening..

Den 7. februar 1905 afholdtes generalforsamling. Der vedtages at gå over til afregning efter kontanten 3. Før den tid var det efter kontanten 2.

Den 10. februar 1910 afholdtes generalforsamling. Peder Andersen, Batum blev valgt til medlem af bestyrelsen og af denne samme dag valgt til kasserer.

I året 1912 udtrådte interessenterne i Vammen og Bigum af mejeriet. I sommerens løb var der bygget et nyt mejeri i Vammen.

Gælden på Rødding Andelsmejeri var udbetalt og Rødding Mejeri betalte Vammen sin andel af mejeriet efter nærmere overenskomst.

Den 12. juli 1912 fejrede Rødding Andelsmejeri sit 25 års jubilæum ved en fest under de store bøge i Sødal Skov, hvor der var rejst et stort telt, og der blev serveret spise og drikkevarer til den store forsamling af interessenter med damer og nogle særlig indbudte.

Formanden Jens P. Møller bød velkommen til den store forsamling. Han holdt en tale, hvori han skildrede mejeriets drift og udvikling gennem de 25 år og håbede, at det stadig må gå fremad med denne gren af landbruget til gavn for alle interessenter.

..... i hvis skov festen holdtes, udtalte og håbede, at når mejeriet holdt 50 års jubilæum, kunne det ske på den samme plads og under de samme gamle bøge.

Den 8. februar 1915 generalforsamling. Jens P. Møller nægtede at modtage genvalg til bestyrelsen. Efter at han har været formand siden 30. april 1889, altså i snart 26 år. Sidste år den 30. april 1914 havde Jens P. Møller beklædt posten som formand i 25 år og i den anledning blev der afholdt sammenkomst med kaffebord i Rødding Forsamlingshus, hvortil Jens P. Møller og hustru var indbudt, og interessenter med damer mødte op, 200 mennesker i alt. Jens P. Møller blev fra flere sider takket for hans store arbejde for det danske mejeribrug, og han blev af Rødding Andelsmejeri til minde og tak skænket et guldur med kæde.

Straks efter generalforsamlingen den 8. februar 1915 afholdt bestyrelsen møde og valgte Peder Andersen., Batum til formand i stedet for Jens P. Møller, Løvel.

Den 1. juli 1915 udtrådte af mejeriet interessenterne i Vinge. Der var bedre vej til Sdr. Onsild.

Et læs mælk langs Randersvejen fra Vejrum og Overviskun gik til Ørum mejeri. Ligeledes bedre vej.

Den 1. november 1915 begyndte mejeriet at sælge mejeriprodukter til Viborg By, som ophørte 15. marts 1928. I de 12 år og 4 måneder har mejeriet solgt smør for 966.258 kr. Mælk og fløde for 541.971 kr.

Den 22. oktober 1915 opsagde Viborg Andelsmejeri med 8 dages varsel 12 af deres

mælkehandlere, så de fra den 1. november 1915 ikke fik flere mejeriprodukter udleveret til salg i deres forretninger. 5 af de 12 mælkehandlere kom ud til Rødding, om de kunne købe de mejeriprodukter, som de kunne sælge i deres forretning. I første omgang sagde vi nej, men de kom igen og en overenskomst kom i stand, således at vi skulle have samme pris for 1 kg. sødmælk, skummetmælk, kærnemælk, fløde og smør, som Viborg Andelsmejeri gav sine forhandlere. De 12 forhandlere opgav så hvor meget de kunne sælge den 1. november 1915 af sødmælk, skummetmælk, kærnemælk, fløde og smør, og således hver dag i fremtiden, i alt ca. 1300 til 1500 kg. Der var mælkekontrol i Viborg, og Viborg Mejeri havde alle køer under dyrlægetilsyn. Vi slap med at have 70 køer under kontrol, som stod i de største besætninger i Batum og Rødding. De to vogne fra Batum og Rødding kom ind til mejeriet, inden mælken blev sendt til Viborg, og morgenmælken fra de besætninger blev taget fra de, som havde en spand morgenmælk og blev sendt til Viborg. Således gik det i 12 år og 4 måneder, se foran, og solgt for, se foran. Sundhedskommissionen i Viborg forlangte i august 1928, at i fremtiden skulle alle køerne under kontrol. Det ville koste 10.000 kr. for Rødding mejeri om året, så kan det ikke betale sig for Rødding Mejeri at sælge mælk til Viborg. Vi holdt op.

Den 19. juni 1918 købte mejeriet 2 heste for 5.075 kr. Samtidig blev Kristen Knap antaget til at passe hestene, køre mælk og smør til Viborg samt køre tørv fra tørvhuset til kulhuset og al anden kørsel. Løn 2.700 kr. Kul kunne dengang ikke skaffes på grund af krigen.

Den 4. februar 1925 afholdtes bestyrelsesmøde. Den årlige generalforsamling blev udsat indtil videre på grund af mund- og klovsyge. Store forsamlinger måtte først på året 1925 ikke afholdes. Man var bange for smittefare. I de to år 1925 og 1926, hvor mund- og klovsyge rasede, blev der af interessenterne i Rødding Mejeri udbetalt i kontingent til mund- og klovsygeforsikringen 10.550 kr. og der blev til ejerne af de angrebne besætninger udbetalt 10.550 kr. i erstatning.

Den 1. november 1925 fejrede mejeribestyrer Th. Hansen 25 års jubilæum som mejeribestyrer i Rødding. I den anledning havde bestyrelsen indbudt bestyrerparret, interessenterne med damer og alle som ønskede at hilse på jubilaren, til en sammenkomst med kaffebord i Rødding Forsamlingshus, som var fyldt til sidste plads. 250 mennesker i alt. Hansen blev fra alle sider takket, og parret blev af interessenterne og alle som var med til festen overrakt en sølvkaffekande med sukkerskål, og Hansen et guldur med kæde.

En dag i august 1928 fik jeg brev fra Sundhedskommissionen i Viborg, at jeg skulle møde en bestemt dag. De ville tale med mig. Jeg mødte og den daværende formand politimester Tvermoes spurgte mig, hvilken garanti de havde for at den søde mælk var fra de besætninger, som var under dyrlægetilsyn. Dertil svarede jeg, at de ingen anden garanti havde end det "garanterede vi for", Vi havde to vogne Rødding og Batum som kommer ind til mejeriet inden vognen går til Viborg, og der tager vi morgenmælken og sender til Viborg. Men så skummetmælken og kærnemælken? Ja, sagde jeg, det er af de fælles, men det er pasteuriseret, det er der ingen smitte ved. Ja, men det hele skal være af de besætninger, som er under dyrlægetilsyn. Når det forlanges, så må vi holde op. Vi ville gerne have en lille tid til at afvikle med vore forhandlere. Ja, det er der ikke noget at sige til, hvilken tid kunne de tænke Dem, til den 15. februar 1929.

Ja, så siger vi det, siger formanden. (Peder Andersen).

Den 29. juli 1927 afholdt Rødding Andelsmejeri fest i anledning af sin 40-årige

beståen. Der var ingen stor fest, f.eks. bespisning, men i al tarvelighed et lille kaffebord.

Den 8. november 1930 udtrådte 62 andelshavere af mejeriet for at indtræde som interessent i det mejeri som i sommerens løb er blevet opført i Løvel.

Først i 1930'erne indfandt inspektør Aggerholm sig på Sindsygehospitalets vegne ude hos os. Der var dengang to mejerier i Viborg. Inspektøren havde opdaget, at de to mejerier havde delt tilbuddene på de forskellige mejeriprodukter imellem sig, og det kunne han ikke tolerere. Derfor kom han til os, om vi ville sælge et læs mælk daglig til Hospitalet, bestående af sødmælk, skummetmælk, kærnemælk, fløde og smør, i alt daglig 2700 – 3000 halvkilo. Priserne var jo små dengang. I 1934 var noteringen 1 kr.20 øre pr. kilo smør, men kun i et par uger. Mejeriets gennemsnitspris var i det 47. tyvende regnskabsår 91 øre pr.1/2 kg. smør.

Vi fik priserne opgivet på de forskellige produkter og kom straks i gang med leveringen, som varede ca. 3 år. Hvor stort et beløb det drejede sig om, kan jeg ikke oplyse, men fortjenesten var da så nogenlunde. Vi fandt, at vi fik for lidt for den søde mælk, så lagde vi 2 øre pr. kilo på den søde mælk. Dertil sagde Aggerholm, hvorfor gjorde I dette. Nu kan jeg ikke holde på Jer længere. Jeg har haft mange rejser til København i den anledning og besætningerne er uden dyrlægetilsyn. Folk kan løbe mig i næsen, skal folkene på Hospitalet ikke have samme garanti for mælkens godhed, som en almindelig borger.

Den 29. juli 1937 Afholdt Rødding Andelsmejeri sit 50 års jubilæum under de store bøger i Sødal Skov. Der var lejet 2 store telte, som kunne rumme 300-400 mennesker. Der blev serveret spise, øl og sodavand. Mejeriets andelshavere med damer var indbudt ligesom forretningsforbindelser, smørekspportforening, mejeriforeningen, mejeristforeningen, banken, Jens P. Møller, Løvel, bestyrelsen for Løvel Andelsmejeri med flere.

Den 8. november 1955 holdt Løvel Mejeri sit 25 års jubilæum, hvortil Rødding mejeris bestyrelse var indbudt.

I året 1934 havde vi den laveste notering i mejeriets historie. Kun 1 kr. 20 øre pr. kg. smør. I året 1920 var nettoafregningen en lille tid på 7 kr. 40 øre.

Den 25 november 1955 ansattes noteringen til 7kr.65 øre. I maj 1956 faldt noteringen i 2 uger først 1 kr.90 øre og ugen efter 50 øre, i alt 2 kr.40 øre. Ugen derefter ansattes noteringen til 5 kr. 25 øre.

Den 15. juni 1956 ansattes noteringen til 5 kr.75 øre.

PLUK FRA MEJERIETS FORHANDLINGSPROTOKOL 4/2 1936 TIL 20/4 1978

Jens Peter Giversen har ud fra protokol og egne oplevelser i 2009 skrevet

Mejeri

nedenstående.

Den 5. februar 1937 kom der en forespørgsel fra 5 leverandører, på hvilke betingelser man kunne udmelde sig ved udløbet af bindingsperioden på 5 år. Efterfølgende optræder navnene dog stadig i protokollen. I 1943 blev der opstillet en kartoffelkoger, og den fungerede i mange år. Det ses flere gange, at kullene bliver hentet et sted i eller ved Randers. Først i 1940'erne fyrer man også med tørv, og i februar 1945 viser Hedeselskabets undersøgelse af Holger Nymanns mose, at der er basis for at grave 300 – 400 tons tørv.

Der bliver efterfølgende med Karl Lund, Thorsager forhandlet en kontrakt på plads om levering af 1.200.000 tørv fra mosen.

Det fremgår, at mejeriet spillede en aktiv rolle i bekæmpelse af kvægsygdomme som tuberkulose, kalvekastning og mund & klovsyge, og også fluebekæmpelse.

I 1945 opførtes ny bestyrerbolig, og samme år annonceredes efter en ny mejeribestyrer til at afløse Th. Hansen. Ved bestyrelsesmødet d. 30. august var der indkommet 228 ansøgninger til stillingen! Af disse blev 10 tilsagt til et personligt møde med bestyrelsen, og resultatet af forhandlingerne blev, at Henning Haugård tiltrådte stillingen d. 1. november 1945.

I 1946 var mejeriet sammen med lodsejerne v. Rødding sø af Landvindingskommissionen indkaldt til møde om fordeling af udgifterne ved vedligeholdelse af landkanalen syd om søen, med det resultat, at mejeriet skulle afholde 1/8 af udgifterne ved vedligeholdelse af kanalen fra det, der senere blev Enghavevej, til pumpehuset, mod ret til at aflede spildevandet som hidtil.

Den 29. jan. 1947 vedtoges på et bestyrelsesmøde at indsende ansøgning om indkøbstilladelse til olie, men det er åbenbart ikke blevet bevilget, for det skete igen i maj 1951, og allerede 1 måned senere forelå bevillingen.

På generalforsamlingen d. 28. okt. 1954 vedtoges følg. tilføjelse til vedtægterne: ” Så længe mejeriet har ret til brug af Lurmærket, må det kun modtage mælk fra besætninger, der er optaget i registret over tuberkulosefri besætninger.”

Der blev i årene efter krigen jævnligt udtaget prøver af landmændenes ensilage, som derefter blev indsendt til kemisk laboratorieundersøgelse.

I 1956 blev der installeret ledning fra oliefyret i mejeriet ind til bestyrerboligen, og der blev opført garage.

I 1957 var der problemer med afsætning af smørret, og Mejeriforeningen sendte da en henstilling ud til andelsmejerierne om ” at tilbagesende til leverandørerne 1 kg smør

for hver 1000 kg leveret mælk sidste år.”

Der blev sendt en meddelelse ud til de enkelte leverandører med henstilling om at aftage nævnte kvantum smør, og de som afslog, måtte give meddelelse til mejeriet.

Det var ét af initiativerne til at få de store smørlagre ryddet.

Ved et repræsentantskabsmøde i Smøreksporforeningen i juli 1958 blev det meddelt, at endnu et mejeri kunne komme i betragtning til at levere pakkesmør, og så blev der i februar 1959 opstillet en pakkemaskine i Rødding.

I foråret 1959 fik 14 privatboliger lov til at tilslutte deres spildevandsledninger til mejeriets mod en betaling på 20 kr / år/ bolig.

I efteråret 1959 installeredes oliefyr i bestyrerboligen.

I 1964 sås de første drøftelser om evt. fusionering, og i febr. 1965 indkaldtes til ekstraordinær generalforsamling med anledning i evt. oprettelse af mejeriselskabet. Det blev eftertrykkeligt afvist af 68 stemmer mod 13.

I 1966 blev 3 mælkeruter ikke liciteret ud, og man købte derfor en lastbil til transportere mælken. Allerede i efteråret 1968 investerede man dog i 2 tankvogne.

I 1971 blev Thisted mejeri nedlagt, og 9 af dets leverandører overgik til Rødding.

I foråret 1973 besluttede bestyrelsen at stoppe den kollektive fluebekæmpelse, da effektiviteten efterhånden syntes for dårlig. I løbet af sommeren blev begge tankvognene udskiftet med 2 nye.

I begyndelsen af 1976 blev mejeribestyrer Haugård akut indlagt med dobbeltsidig lungebetændelse. På et bestyrelsesmøde den 1. marts var begge mejerister meget positive og indstillet på at klare driften under Haugaards sygdom, men allerede 8. marts blev Haugaards datter, Ulla, som var kontoruddannet, ansat som midlertidig forretningsfører.

Haugaards sygdom skabte dog en smule forsinkelse af regnskabs afslutning, og på grund af den ekstraordinære situation, besluttede man på et bestyrelsesmøde d. 23. sept. at udsætte generalforsamlingen til første halvdel af december.

På bestyrelsesmødet den 9. november 1976 var mejeriets fremtid på dagsordenen, om henholdsvis nedlægning eller sammenlægning, og i den anledning havde man inviteret Mejeribrugets konsulent fra Århus til at forklare om de problemer, der kan være forbundet med en sådan situation, specielt de juridiske.

På et bestyrelsesmøde d. 30. nov. besluttede man at sende de indkomne tilbud om evt. sammenlægning fra mejerierne Randers -Viborg og Ørum ud til leverandørerne til orientering, og med opfordring til at tilkendegive deres mening om tilslutning til den ene eller den anden løsning.

Ugen efter blev der indkaldt til generalforsamling den 16. december med eventuel sammenslutning med Ørum mejeri som et ekstra punkt på dagsordenen. Af de 68 stemmeberettigede stemte 43 ja og 19 nej og 6 blankt, og dermed var forslaget forkastet.

Hele bestyrelsen, som bestod af Søren Møller, Karl Åge Jepsen, Egon Sørensen, Aksel Kvorning, Hans Peter Jacobsen, Aksel Bust og Jørgen Halkjær blev genvalgt, og i en

situation med så megen usikkerhed var dét en god ting for stabiliteten.

Der blev indkaldt til ekstraordinær generalforsamling den 21. dec 1976, hvor sammenlægning med Ørum mejeri var på dagsordenen. 50 stemte ja, 10 nej og 3 blankt.

Tilslutning til sammenlægningen nåede ikke de krævede 80 % af mælkemængden, men senere kom der besked fra Ørum om, at man fastholdt sit tilbud, trods en mindre mælkemængde.

– Det var et travlt år for bestyrelsen. Der blev afholdt ialt 10 bestyrelsesmøder og 2 generalforsamlinger!

Den 14. januar 1977 var der igen ekstraordinær generalforsamling. Den blev en smule kontroversiel, og et stort flertal besluttede at fortsætte driften af mejeriet, og at ansætte en vikar for mejeribestyrelsen.

Ved bestyrelsesmøde den 17. jan. blev Jens Jellesen ansat som vikar, og det blev besluttet at køre 6 – dages uge på mejeriet, men stadig hente mælken hjem 7 dage, og der blev bestilt en 30.000 l. tank.

Ved et bestyrelsesmøde den 31. januar underskrev man en kontrakt med Ørum mejeri, som ville købe overskudsmælken. Vikaren for mejeribestyrelsen, Jens Jellesen, foreslog, at man købte 2 stk 15.000 l. tanke i stedet for én til 30.000 l., og de blev bestilt. Der var 6 ugers leveringstid – og det skulle vise sig at blive en fordel !!

– På grund af at kedelen sprang, blev der indkaldt til et haste-bestyrelsesmøde den 10. marts, hvor man vedtog at tage imod tilbudet fra mejeribestyrelsen Bunk i Ørum om at levere mælken dertil indtil en varig løsning var på plads.

Her følger nu et referat fra bestyrelsesmødet den 16. marts 1977 : Bestyrelsen har nu haft lejlighed til at overveje den nye situation, der er opstået ved kedelsprængningen. Økonomisk er forudsætningen for mejeriets drift ændret væsentligt siden generalforsamlingen den 14. jan. 1977, hvor et flertal vedtog at køre mejeriet videre. Under hensyn til dette og til den ret store uro, der stadigvæk fornemmes at være blandt medlemmerne, har bestyrelsen besluttet at indkalde til ekstraordinær generalforsamling onsdag d. 23. marts kl. 19.30 i Rødding forsamlingshus medfølgende dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Likvidation af Rødding mejeri til ophør den 3. april 1977
3. Hvis pkt. 2 vedtages : Valg af likvidationsudvalg på 3 medlemmer
4. Eventuelt

Med baggrund i udsigten til en stor investering i hhv. en ny kedel til ca. 100.000 kr. + 2 nye tanke blev resultatet af drøftelserne og den følgende afstemning en likvidering af mejeriet, og likvidationsudvalget kom til at bestå af Søren Møller, Jørgen Halkjær og Jens Peter Giversen.

Mejeriet blev solgt til blikkenslager Poul Olesen for 340.000 kr. kontant. Tankbiler og inventar blev solgt for 118.305 kr.

Revisionschef Knud Møller fra Mejerikontoret mente, at mejeriet var afviklet så godt, at mindstegrænsen for at opnå særforrentning i pengeinstitutterne var nået.

Mejeribestyrer Haugård fyldte 65 år i oktober 1977 og var da ved godt helbred. Som en påskønnelse for hans sparsommelighed og påpasselighed, som var kommet medlemmerne til gode, og en tak til hans datter; Ulla for assistancen under hendes fars sygdom, blev der sat 50.000 kr. af til en aftrædelsesgodtgørelse.

Leverandørerne delte sig til Ørum, Randers / Viborg og Mejeriselskabet Danmark. Rødding Mejeri afholdt sin afsluttende generalforsamling den 17. maj 1978.